

בשדה החקר

זים עירוניים אחרים; לחיפה ולירושלים דר-
גת פיתוח גבוהה אך הן חסרות השפעה על
אזורים אחרים. מכאן נובעת דרגת הפיתוח
הנמוכה ביותר ברוב אזורי הפיתוח בגליל
ובנגב;

4. מרכזיותו של היישוב העירוני, כספק
שירותים באזור, תלויה בשני גורמים: בדר-
גת הפיתוח של האזור והרגלי הצריכה בו ו-
במידת קירבתו של האזור למרכזים עירו-
ניים גדולים. נמצא כי באזורים שבפריפריה
של שלוש הערים הגדולות, מצומצם תפקיד
העיר כמרכז מקומי. תפקיד זה מצומצם עוד
יותר בישובים עירוניים המאוכלסים בבני
המיעוטים. ישובים המשמשים כמרכזים מ-
קומיים הם ברובם אלה המרוחקים ממרכז-
זים עירוניים גדולים. עם אלה נמנים: קרית-
מלאכי, קרית-גת, דימונה, קרית שמונה;
5. בדיקת הקשר בין הריכוז התעשייתי
לבין גודל המפעלים לא העלתה תוצאות מש-
מעוטיות: בניגוד להשערה המקובלת, בדרך
כלל, נמצא כי קיומם של מפעלי תעשייה
גדולים אינו מותנה בהכרח בקיומו של פי-
תוח תעשייתי אינטנסיבי באזור. יתר על כן,
לעתים ייתכן שדווקא באזורים שבהם אינה
קיימת שום תשתית תעשייתית יהיו יותר סי-
כויים להקמת מפעל גדול היוצר לעצמו
את מרכיבי התשתית והשירותים הנחוצים לו
מאשר להקמתו של מפעל קטן, התלוי יותר
בתנאים החיצוניים;

6. בדיקת ההתפלגות של ענפי התעשייה
באזורי הארץ השונים העלה, כי כמעט
בכל אחד מאזורי הפיתוח מיוצג ענף מוזן
או ענף טקסטיל או שניהם כאחד, במשקל
כפול לפחות למשקלם של ענפים אלה בתע-
סוקה התעשייתית באזורי הארץ האחרים.
בנוסף לענפים אלה, שכיה באזורי פיתוח
אחדים גם ענף הגומי והפלסטיקה, וזאת בעי-
קר באזורים בעלי אוכלוסיה קיבוצית דומי-
ננטית. ענף הכרייה והחציבה שכיה באזורי
הנגב.

התכונות העיקריות המאפיינות את ענפי

„תיעוש ופיתוח“, מאת רפי בראל ובהש-
תתפות דפנה שורץ, רחל פינקל ופלה קוצר.
מרכז לחקר התיישבות כפרית ועירונית,
רחובות 1982.

המחקר מנתח מאפייני האזור, מדיניות ה-
תיעוש ויעדי הפיתוח, ומנסה למצוא כיוונים
חדשים לתיעוש, שיתאימו למגבלות האזור-
יות הקיימות, ושיענו על צרכי הפיתוח של
אזורים אלה.

המחקר מתבסס על נתונים סטטיסטיים
רבים מכל אזורי הארץ, ומתחומים שונים
של תעשייה, גיאוגרפיה ודמוגרפיה. מטרתו
לתרום לתכנון צרכי הפיתוח הכלכלי של ה-
גליל והנגב.

קידום החקלאות והפיתוח של מוצרים חד-
שים, לא הביאו עמם מקורות תעסוקה בהי-
קף העונה על המשימות הדמוגרפיות שיש
למדינה בהרי הגליל ושתוכננו לשנים
1985—1990. רק פיתוח התעשייה יכול לת-
רום להגשמת היעד.

השיטה שבה השתמש מבצעי המחקר היא
שיטה אקונומטרית. היא מתבססת על אומדן
סימולטני של מערכת משוואות, המתדגמות
השערות שונות הנוגעות לקשרים בין תכו-
נות תעשייתיות לבין תכונות אזוריות, ובי-
ניהן לבין מטרות הפיתוח האזורי.

המסקנות שמוציא המחקר מלמדות כי:

1. הבעיה העיקרית המאפיינת את אזורים
הפיתוח, בכפר ובעיקר בעיר, היא רמת החיים
הגבוהה ולא גורם תעסוקה;
2. שיפור במאזן ההגירה של אזורי הפי-
תוח עשוי להתאפשר על ידי שיפור רמת
החיים ולא על-ידי העלאת רמת התעסוקה;
3. ככל שהמרחק מתל-אביב גדול יותר
כן הולכת ופוחתת דרגת העיור והפיתוח של
האזור, כמעט ללא קשר לקירבתם של מרכז-

עם הבידוד הגיאוגרפי: אפשר בהחלט שיתקיימו מרכזי פיתוח תעשייתי באזורי הפיתוח המרוחקים ממרכז הארץ ומהערים הגדולות.

אחד התחומים שבהם קיימת השפעה למרחק הגיאוגרפי, הוא המגוון התעשייתי: באזורי הפיתוח המרוחקים קיימת נטייה לריכוז הפיתוח התעשייתי בענפים יחידים. קיימת גם נטייה ברורה לרכז את הפיתוח התעשייתי לא רק בענפים יחידים, אלא גם במפעלים גדולים יחידים, במקום לפרוץ על פני מספר גדול של מפעלים יותר קטנים.

המזון והטקסטיל הן: מפעלים גדולים למדי, עתירות הון גבוהה למדי בענף המזון ונמוכה יותר בענף הטקסטיל, עתירות ידע נמוכה ביותר, ערך מוסף נמוך. המרחק הגיאוגרפי מהערים הגדולות אינו מהווה, בדרך היקפו ולא מבחינת רמתו: לא נמצאה כלל, מכשול לפיתוח תעשייתי, לא מבחינת השפעה שלילית נקייה מובהקת של המרחק על היקף התיעוש, או על עתירות הידע של התעשייה.

בחינת התלות של האזור בתעסוקה תעשייתית של אזורים אחרים, לא העלתה כל קשר

מפעולות המכון

הופיע כרך 16 מפרסומיו של החוג למדיניות קרקעית שעל-יד המכון. הכרך מכיל הרצאות ודיון שהתקיים בשתי פגישות החוג ושהוקדשו לנושא: „תחבורה ושימוש קרקע“.

כן הופיע כרך 17 של החוג ה"ל, אשר הוקדש ל„רשמים מהקונגרס של הפדרציה הבינלאומית לשיכון ולתכנון I.F.H.P. — בלגיה 1981.

כן התקיים סימפוזיון רב משתתפים שהוקדש לנושא: „מרכיב הקרקע במחיר הדירות“. בסימפוזיון הרצו: ה"ה מאיר שמיר, מנהל מינהל מקרקעי ישראל; פרופ' דוד פינס מן האוניברסיטה של ת"א; ח"כ רפי אדרי, מנכ"ל שיכון עובדים; דוד שטרן, נשיא מרכז הקבלנים; גלעד יצחקי, השמאי הממשלתי הראשי (לשעבר); זאב ברקאי ממשדד הבינוי והשיכון. בקרוב תפורסם חוברת המכילה את ההרצאות ודברי המשתתפים בדיון. הופיע פרסום מס. 17, הכולל דו"ח ביניים מורחב על המחקר בנושא: „הפקעת קרקע לצרכי צבור ללא תמורה, ככלי בביצוע תכניות“ של ד"ר רחל אלתרמן ואמנון פרנקל, מן המרכז לחקר העיר והאזור של הטכניון. המהדורה הראשונה אזלה.

הופיע פרסום מס. 18 המכיל את דו"ח מחקר — שלב א', המוקדש לנושא: היחסים הכספיים שבין מינהל מקרקעי ישראל לבין חוכרי קרקעות עירוניות. עורכי המחקר: תה"ל, מהנדסים יועצים בע"מ. המחקר דן בבעיות דמי חכירה, דמי הסכמה עבור העברת זכות החכירה והיוון דמי חכירה.

ספריית המכון הוציאה חוזר מס. 16 המפרט את הרכישות החדשות.